

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
«ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ»

Διπλωματική Εργασία
της ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΣΑΚΟΥΛΑ
[mli 20015]

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2024

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
«ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ»

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΚΟΥΛΑ
Πτυχίο Νομικής του Τμήματος Νομικής
της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών, Α.Π.Θ., 1995
Εθνική Σχολή Δικαστών, 4^η Σειρά, 1998-1999

Διπλωματική Εργασία
υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ»

Επιβλέπων Καθηγητής: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΨΑΝΝΗΣ

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την 1.3.2024.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΨΑΝΝΗΣ

ΣΥΛΒΙΑ ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΑΣΚΑΛΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΚΟΥΛΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επιλογή του θέματος της παρούσας διπλωματικής εργασίας έλαβε χώρα εξαιτίας της σημαντικότητας και της χρησιμότητας της τεχνητής νοημοσύνης που –κατά τα τελευταία χρόνια- υιοθετείται ως προοπτική μελλοντικής εφαρμογής στα δικαστικά συστήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνεπώς και της χώρας μας. Συγκεκριμένα, με την παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται η παράθεση του νομικού υπόβαθρου και του νομοθετικού πλαισίου εν γένει που φιλοδοξεί να ρυθμίσει την μελλοντική χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στα νομικά συστήματα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επομένως και της Ελλάδας, με ειδικότερο αντικείμενο την ποινική διαδικασία. Παρατίθεται ένα πλαίσιο αρχών και ρυθμίσεων, δυνάμενο να παράσχει βοήθεια στους νομοθέτες, αλλά και στους λειτουργούς της ποινικής δικαιοσύνης για την μελλοντική εφαρμογή της τεχνητής δικαιοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στόχος του παρόντος πονήματος είναι να αναδείξει τους κινδύνους, αλλά και τις προοπτικές από τη μελλοντική χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη. Η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης μπορεί να συνεισφέρει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, εφόσον εφαρμόζεται με υπεύθυνο και ασφαλή τρόπο^[1]. Για τον λόγο αυτό αναλύονται τόσο οι προϋποθέσεις της μελλοντικής εφαρμογής της στην ποινική διαδικασία όσο και οι κίνδυνοι που αναφύονται από την χρήση της, με γνώμονα τις θεμελιώδεις αρχές δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Παράλληλα, εξετάζεται το ενδεχόμενο υποβοήθησης, αλλά και τυχόν αντικατάστασης των λειτουργών της ποινικής διαδικασίας από μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Παρατίθενται δε ορισμένες εφαρμόσιμες πρακτικές τεχνητής νοημοσύνης, ως βοηθητικά εργαλεία στον τομέα της ποινικής διαδικασίας εν γένει. Τέλος, αναλύονται οι τομείς που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η τεχνητή νοημοσύνη, βρίσκοντας έρεισμα στο παρόν νομοθετικό πλαίσιο, λαμβανομένου υπόψιν του γεγονότος ότι η θέσπιση του νομοθετικού πλαισίου έπεται των τεχνολογικών εξελίξεων στο τομέα της τεχνητής νοημοσύνης.

Λέξεις Κλειδιά: τεχνητή νοημοσύνη, ποινική δικαιοσύνη, αλγόριθμοι, δικαιώματα.

---

¹ www.coe.int/cepej [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης σελ.7].

SUMMARY

The selection of the topic of this thesis took place due to the significance and utility of artificial intelligence which has been increasingly adopted in recent years as a prospective future application in the judicial systems of Europe therefore our country as well.

Specifically, this thesis attempts to provide the legal background and regulatory framework in general that aims to regulate the future use of artificial intelligence in the legal systems of the European union and its member States, therefore Greece as well, with a specific focus on criminal procedure. A framework of principles and regulations is presented, capable of providing assistance to legislators as well as to criminal justice officials for the future implementation of artificial intelligence in the criminal justice systems of the member states of the European Union.

The aim of this work is to highlight the risks, as well as the prospects of the future use of artificial intelligence in criminal justice. The use of artificial intelligence in the field of criminal justice can contribute to the improvement of the effectiveness and quality in the administration of criminal justice, provided it is applied in a responsible and secure manner. For this reason, both the prerequisites for the future application in criminal procedure and the risks arising from its use are analyzed, taking into account the fundamental principles of law and human rights.

Moreover, the possibility of assistance and even replacement of the operators/ officials of the criminal procedure by artificial intelligence models is examined, in accordance with the current legislative framework. Some applicable practical artificial intelligence tools are also presented as auxiliary tools in the field of criminal procedure in general. Finally, the areas where artificial intelligence could be used are analyzed based on the current legislative framework, considering that the establishment of the legislative framework follows technological developments in the field of artificial intelligence.

Keywords : artificial intelligence, criminal justice, algorithms, rights.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το προσωπικό μου κίνητρο για την επιλογή της συγκεκριμένης θεματικής και την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η αναζήτηση τρόπων εισαγωγής και εφαρμογής της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική διαδικασία στην χώρα μας, εξ αφορμής της ενασχόλησής μου με την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης ως εισαγγελικός λειτουργός.

Η νομοθέτηση και κατ' ακολουθίαν η εφαρμογή των κανόνων δικαίου από τους λειτουργούς της δικαιοσύνης έπεται, μονίμως, των τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά και των νέων αναφυόμενων εγκληματικών συμπεριφορών. Κατ' επέκταση, γεννώνται ζητήματα, η επίλυση των οποίων καθίσταται δυσχερής, χωρίς την αντίστοιχη χρήση τεχνολογιών στον τομέα της (ευρωπαϊκής και εθνικής) ποινικής διαδικασίας. Η δικαιοσύνη συνιστά τη βάση του κράτους δικαίου και η απονομή της, κατά τρόπο αποδοτικότερο και ποιοτικότερο, προκρίνεται τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από την χώρα μας.

Μετά ταύτα, η παρούσα ερευνητική προσπάθεια επιδιώκει να απαντήσει στο ερώτημα, εάν και κατά υπό ποιες προϋποθέσεις η τεχνητή νοημοσύνη δύναται, στην παρούσα χρονική συγκυρία, να συνδράμει στην αποτελεσματικότερη και ποιοτικότερη απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, ενώ διατυπώνονται επιπροσθέτως διάφορες (επιστημονικές και δεοντολογικές) προσεγγίσεις σχετικά με την ενδεχόμενη μελλοντική εφαρμογή της στην ποινική δικαιοσύνη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Κωνσταντίνο Ψάννη, ο οποίος –κυρίως κατά τη διάρκεια των μαθημάτων που προηγήθηκαν της εκπόνησης της παρούσας εργασίας- κατάφερε να με κινητοποιήσει, ώστε να διευρύνω τη σκέψη μου στην επιστήμη της τεχνολογίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύζυγο και τους γιούς μου για την ενθάρρυνσή τους στην προσπάθειά μου να παρακολουθήσω και να ολοκληρώσω το πρόγραμμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Έκθεση του προβλήματος.....	9
2. Σκοπός της εργασίας.....	11
3. Ερωτήματα.....	12
4. Συνεισφορά.....	13
5. Διάρθρωση της μελέτης.....	14

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

A.1. Γενικά.....	16
A.2. Ομάδα Εμπειρογνομόνων Υψηλού Επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη.....	17
A.3. Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους.....	20

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ – ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

B.1. Γενικά.....	23
B.2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Λευκή Βίβλος για την τεχνητή νοημοσύνη – Η ευρωπαϊκή προσέγγιση της αριστείας και της εμπιστοσύνης.....	24
B.3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Πρόταση «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (‘Πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη’) και για την τροποποίηση ορισμένων νομοθετικών πράξεων της ‘Ένωσης».....	26
B.4. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Ψήφισμα για την τεχνητή νοημοσύνη σε ποινικές υποθέσεις	28

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γ.1. Υπουργείο Δικαιοσύνης: Διαρκής Επιστημονική για την εισαγωγή της τεχνητής νοημοσύνης στο ελληνικό δικαστικό σύστημα	30
--	----

Γ.2. Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης: «Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025».....	32
---	----

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Δ.1.Τεχνητή νοημοσύνη και «προβλεπτική» αστυνόμευση.....	34
Δ.2. Τεχνητή νοημοσύνη και «προβλεπτική» δικαιοσύνη.....	35
Δ.3. Δημοσιοποίηση δεδομένων δικαστικών αποφάσεων.....	37
Δ.4. Αλγοριθμική εκτίμηση κινδύνου στην ποινική διαδικασία.....	38
Δ.5. Ειδικά ζητήματα στην ποινική δικαιοσύνη	40
Δ.6. Προοπτικές.....	42

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	45
---------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	47
----------------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΈΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Ενώ προσδοκάται ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα συνδράμει στην επεξεργασία και στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων, λόγω της ενδεχόμενης ενιαίας εφαρμογής των νόμων και της αποφυγής έκδοσης αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων σε ομοειδείς υποθέσεις, η ενδεχόμενη εφαρμογή της στην επεξεργασία και στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων ποινικών δικαστηρίων αντιμετωπίζεται, επί του παρόντος, με ιδιαίτερη καχυποψία και επιφυλακτικότητα. Ομοίως, με επιφυλακτικότητα αντιμετωπίζεται και η ενδεχόμενη χρήση της αναφορικά με την επεξεργασία και χρήση των δεδομένων των υπόπτων, των κατηγορουμένων ή των καταδικασθέντων από τις δικαστικές αρχές και η αντίστοιχη εξαγωγή συμπερασμάτων, λόγω των κινδύνων διακριτικής μεταχείρισης των εμπλεκόμενων προσώπων και των σοβαρών συνεπειών που προκαλούνται στην προσωπική ελευθερία αυτών^[2].

Αντίθετα, φαίνεται τεκμηριωμένη η άποψη ότι η εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει βοηθητικά, κατά τη διεξαγωγή του δικαστικού έργου και στην ποινική διαδικασία, αλλά και κατά τη διοικητική οργάνωση των δικαστικών υπηρεσιών, π.χ. με τη χρήση εφαρμογών που καθιστούν ευχερέστερη την αναζήτηση νομολογίας για κάθε ερευνώμενη περίπτωση ξεχωριστά, ιδίως όταν πρόκειται να αντιμετωπιστούν δυσχερή ή δυσεύρετα νομικά ζητήματα, με τη χρήση εφαρμογών που διευκολύνουν την αναζήτηση ή και ταξινόμηση ποινικών δικογραφιών ή και αποδεικτικών μέσων για κάθε εξεταζόμενη υπόθεση και τέλος, με τη χρήση εφαρμογών που απλοποιούν γραμματειακές ενέργειες των δικαστικών υπαλλήλων, όπως έκδοση πιστοποιητικών και διεκπεραίωση απλών διοικητικών διαδικασιών.

Λαμβανομένων υπόψιν των επιδιωκόμενων στόχων της χρήσης εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης (και) στην (ποινική) δικαιοσύνη, προκειμένου να καταστεί αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και ποιοτικότερη η απονομή της, καθίσταται απαραίτητος τόσο ο σχεδιασμός όσο και η εξέλιξη τέτοιων εργαλείων, επί τη βάση ενός νομικού (ευρωπαϊκού και εθνικού) κανονιστικού και δεοντολογικού πλαισίου που θα ρυθμίζει, με λεπτομέρειες και ασφάλεια, την εισαγωγή, τη λειτουργία και την εφαρμογή

---

²www.coe.int/cepej [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης σελ.7.]

τέτοιων συστημάτων στην ποινική διαδικασία, με γνώμονα το σεβασμό των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων που προβλέπονται στην «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» και στην «Σύμβαση για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων».

2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν αντιμετωπίζουν ενιαίως την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης αυτών. Αντίθετα, στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, χρησιμοποιούνται λογισμικά πρόβλεψης των δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται από κάθε δικαστικό λειτουργό ξεχωριστά, «δικηγόροι ρομπότ» επικοινωνούν σε φυσική γλώσσα με τους διαδίκους και έχουν ήδη αναπτυχθεί (νεοφυείς) εταιρίες νομικής τεχνολογίας, με αντικείμενο εργασιών την προσφορά νέων νομικών εφαρμογών τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης^[3].

Στόχος αυτής της εργασίας είναι να εκτεθούν οι κίνδυνοι και οι προοπτικές από την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη. Ως πλεονεκτήματα έχουν υποστηριχθεί –μεταξύ άλλων- η επίτευξη μεγαλύτερης διαφάνειας, η ταχύτητα έκδοσης δικαστικών αποφάσεων και η συνοχή της νομολογίας, ενώ ως μειονεκτήματα έχουν υποστηριχθεί οι κίνδυνοι μεροληψίας και παραβίασης των ατομικών δικαιωμάτων που προβλέπονται στην «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» (ιδία δε του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, του δικαιώματος ισότητας των όπλων στην ποινική διαδικασία κ.α.), καθώς επίσης η έλλειψη αναλογικότητας και η έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων για έκαστη των ερευνώμενων υποθέσεων^[4].

Τέλος, με την παρούσα σκοπεύεται να τονιστεί –βάσει της καταγραφής του υφιστάμενου πλαισίου ενεργειών σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο- η αναγκαιότητα θέσπισης ουσιαστικών και δικονομικών διατάξεων για την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη στην ευρωπαϊκή και εθνική έννομη τάξη.

3. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

3 www.coe.int/cepej https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.18.]

4 www.coe.int/cepej https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.18.]

Τα ερωτήματα στα οποία επιχειρεί να απαντήσει η παρούσα εργασία ή έστω να θέσει ως προβληματισμούς για περαιτέρω διάλογο είναι ενδεικτικά τα εξής:

- Είναι επαρκές το ισχύον (ευρωπαϊκό και εθνικό) νομικό πλαίσιο για την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη;
- Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να προβλέψει την εκδοθησομένη δικαστική απόφαση (το νομικό συλλογισμό του δικαστικού λειτουργού, την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου);
- Είναι δυνατόν τα αλγοριθμικά εργαλεία εκτίμησης κινδύνου στην ποινική διαδικασία να παραβιάσουν το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη;
- Δύναται η τεχνητή νοημοσύνη να εξελιχθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να αντικαταστήσει πλήρως τον φυσικό δικαστή;
- Με ποιόν τρόπο μπορούν οι αλγόριθμοι να επηρεάσουν ή και να μετασχηματίσουν την αρχή της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης;

4. ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Η θεματική με την οποία ασχολείται η παρούσα διπλωματική εργασία και ειδικότερα το ζήτημα της εισαγωγής και εφαρμογής των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης έχει απασχολήσει, περιορισμένα και περιπτωσιολογικά, τους ασχολούμενους με τη νομική επιστήμη στην χώρα μας. Το συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο απασχόλησε μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας σε θεωρητικό επίπεδο, ενώ ελάχιστοι δικαστικοί λειτουργοί έχουν ασχοληθεί, κυρίως σε επιστημονικά συνέδρια και σεμινάρια. Όσοι ασχολήθηκαν, επικεντρώθηκαν με το θέμα της χρήσης αυτών των τεχνολογιών πρωτίστως στον τομέα του αστικού και διοικητικού δικαίου και δευτερευόντως στον τομέα του ποινικού δικαίου.

Κατά την παρούσα χρονική συγκυρία, κατά την οποία αναμένεται η θέσπιση του πρώτου κανονιστικού πλαισίου για την τεχνητή νοημοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση [Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη»] που θα έχει, με την ψήφισή του, άμεση εφαρμογή και στην χώρα μας, η παρούσα προσπάθεια διαπραγμάτευσης του συγκεκριμένου θέματος επιδιώκει να αποτελέσει μία μικρή συνεισφορά στην σχετική βιβλιογραφία για την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική διαδικασία εν γένει.

5. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα εργασία έχει την εξής διάρθρωση:

Στην εισαγωγή εκτίθεται το θέμα της χρήσης και εφαρμογής της τεχνητής νοημοσύνης στη δικαιοσύνη και κυρίως στην ποινική δικαιοσύνη.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται ο ρόλος της «Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης» του Συμβουλίου της Ευρώπης, το έργο της «Ομάδας Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη», καθώς και ο «Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους», με τον οποίο θεσπίστηκαν οι θεμελιώδεις δεοντολογικές αρχές και οι πιθανές χρήσεις της τεχνητής νοημοσύνης για τα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προσδιορίζεται το υφιστάμενο έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ειδικότερα παρουσιάζονται η «Λευκή Βίβλος – Τεχνητή Νοημοσύνη – Η Ευρωπαϊκή Προσέγγιση της Αριστείας και της Εμπιστοσύνης» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Πρόταση «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (‘Πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη’) και για την τροποποίηση ορισμένων νομοθετικών πράξεων της Ένωσης» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τέλος, το ψήφισμα για την τεχνητή νοημοσύνη σε ποινικές υποθέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις πρωτοβουλίες για την τεχνητή νοημοσύνη στην Ελλάδα και ειδικότερα οι ενέργειες της «Διαρκούς Επιστημονικής Επιτροπής για την εισαγωγή της τεχνητής νοημοσύνης στο ελληνικό δικαστικό σύστημα» του Υπουργείου Δικαιοσύνης και τα προβλεπόμενα στη «Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025» του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, μεταξύ των οποίων οι ρυθμίσεις για την εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης και οι ρυθμίσεις για την (ψηφιακή) δικαιοσύνη, ενώ γίνεται ενδεικτική παράθεση αντιστοίχων ομάδων έργων σε κάθε τομέα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο επισημαίνονται οι κίνδυνοι από την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη, με αναφορά στα εργαλεία «προβλεπτικής» αστυνόμευσης, στα λογισμικά «προβλεπτικής» δικαιοσύνης και με ιδιαίτερη μνεία στα ειδικά ζητήματα που αναφύονται από τη δημοσιοποίηση των δεδομένων των δικαστικών αποφάσεων. Επίσης, σημειώνονται οι προβληματισμοί για την αλγοριθμική εκτίμηση κινδύνου στην ποινική διαδικασία και εκτίθενται ειδικότερα

ζητήματα στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Τέλος, αναφέρονται οι προοπτικές εφαρμογής της εν λόγω τεχνολογίας.

Στον Επίλογο γίνεται αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης στην (ευρωπαϊκή και εθνική) ποινική δικαιοσύνη.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

A.1. ΓΕΝΙΚΑ

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελείται από σαράντα επτά κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η «Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης» [«European Commission for the Efficiency of Justice» (CEPEJ)], η οποία αποτελεί οργανισμό που λειτουργεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, εξέδωσε το 2018 βασικές κατευθυντήριες οδηγίες, απευθυνόμενες στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, προκειμένου να προβούν στην υιοθέτηση πολιτικών και στις απαραίτητες ενέργειες για την αναβάθμιση των δικαστικών συστημάτων τους, μέσω της εισαγωγής και της εφαρμογής της τεχνολογίας («cyber justice»), στους κάτωθι ειδικότερους τομείς: **α)** πρόσβασης των πολιτών στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, **β)** διαλειτουργικότητας των δικαστικών υπηρεσιών και των συλλειτουργιών της δικαιοσύνης, **γ)** διοίκησης των δικαστικών υπηρεσιών και **δ)** υποβοήθησης του έργου των δικαστικών λειτουργιών^[5].

A.2. ΟΜΑΔΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΥΨΗΛΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

---

⁵ [ministryofjustice.gr/?p=5827](https://www.ministryofjustice.gr/?p=5827) [Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκά δικαιοδοτικά συστήματα-Έκθεση Αξιολόγησης CEPEJ-Κύκλος Αξιολόγησης 2020 (Δεδομένα 2018), Στρασβούργο, 22 Οκτωβρίου 2020.].

Το 2018 η «Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης», σε ανακοινώσεις της υποστήριξε τη θέση της για μια «δεοντολογική, ασφαλή και προηγμένη τεχνητή νοημοσύνη με τη σφραγίδα της Ευρώπης»^[6]. Συγκρότησε δε την «Ομάδα Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη»^[7], αποτελούμενη από πενήντα δύο μέλη, με αντικείμενο εργασιών –μεταξύ άλλων και- την σύνταξη κατευθυντήριων γραμμών δεοντολογίας για την τεχνητή νοημοσύνη και την παροχή συμβουλών και συστάσεων στρατηγικής για την τεχνητή νοημοσύνη.

Με στόχο τη δημιουργία κοινού πλαισίου γνώσεων και από μη ειδικούς και προς αποφυγή παρερμηνειών, η «Ομάδα Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη» διατύπωσε τον ορισμό της τεχνητής νοημοσύνης^[8].

Στον πυρήνα ενός συστήματος τεχνητής νοημοσύνης βρίσκεται η λειτουργική μονάδα συλλογιστικής/επεξεργασίας πληροφοριών του, η οποία εισάγει τα δεδομένα που συλλέγουν οι αισθητήρες [αφού αυτά προηγουμένως μορφοποιηθούν, με σύντομο και περιεκτικό τρόπο, σε πληροφορίες, δυνάμενες να γίνουν αντιληπτές από τη λειτουργική μονάδα, μέσω αριθμητικού μοντέλου] και προτείνει τη βέλτιστη εκτελεστέα ενέργεια προς επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου. Στην συνέχεια, εφόσον επιλεγεί η ενέργεια, το σύστημα τεχνητής νοημοσύνης την εκτελεί μέσω των ενεργοποιητών που διαθέτει. Η ενέργεια που θα εκτελεστεί ενδέχεται να τροποποιήσει το περιβάλλον, κατά τρόπο ώστε στη μελλοντική χρήση του συστήματος το ίδιο το σύστημα να κατανοήσει διαφορετικά πλέον τις πληροφορίες από το νέο περιβάλλον. Τα ορθολογικά συστήματα τεχνητής νοημοσύνης δεν επιλέγουν πάντοτε τη βέλτιστη ενέργεια για τον στόχο τους, λόγω περιορισμών σε επίπεδο πόρων, όπως ο χρόνος ή η υπολογιστική ισχύς. Τροποποιούν βέβαια το περιβάλλον, πλην όμως δεν μεταβάλλουν τη συμπεριφορά τους προς επίτευξη του βέλτιστου δυνατού αποτελέσματος. Τα ορθολογικά συστήματα με δυνατότητες μάθησης είναι ορθολογικά συστήματα τα οποία, αφού ενεργήσουν, αξιολογούν το νέο περιβάλλον, προκειμένου να αξιοποιήσουν την γνώση από την προηγούμενη ενέργειά τους και να προσαρμοστούν αναλόγως.

⁶ COM(2018)237 και COM(2018)795.

⁷ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/expert-group-ai> [Ανεξάρτητη Ομάδα Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την Τεχνητή Νοημοσύνη, δημοσίευση Απρίλιος 2019].

⁸file:///C:/Users/User/Downloads/a_definition_of_ai_-_el_37CF1761-B517-D748-6FE5E12 EDA29 F67D_60657.pdf [«Ορισμός της Τεχνητής Νοημοσύνης: Κύριες Δυνατότητες και Επιστημονικά Πεδία»].

Περαιτέρω, με στόχο την επίτευξη της αξιοπιστίας της τεχνητής νοημοσύνης, η «Ομάδα Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη» διατύπωσε τις «Κατευθυντήριες Γραμμές Δεοντολογίας για Αξιόπιστη Τεχνητή Νοημοσύνη», με τις οποίες θεσπίζεται ένα πλαίσιο για την επίτευξη αξιόπιστης τεχνητής νοημοσύνης, με βάση τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά κατοχυρώνονται στον «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και στο συναφές διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Με βάση τις εν λόγω Κατευθυντήριες Γραμμές Δεοντολογίας⁹, η αξιόπιστη τεχνητή νοημοσύνη θα πρέπει να είναι:

α) σύννομη, δηλαδή να εξασφαλίζεται ότι τα συστήματά της δεν παραβιάζουν τις -προβλεπόμενες από το διεθνές, το ευρωπαϊκό και το εθνικό δίκαιο- κανονιστικές διατάξεις,

β) δεοντολογική, δηλαδή να εξασφαλίζεται ότι τα συστήματά της, κατά το στάδιο ανάπτυξης, εγκατάστασης αλλά και εφαρμογής τους, σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τους κανόνες δεοντολογίας και

γ) στιβαρή, δηλαδή να εξασφαλίζεται ότι τα συστήματά της είναι τεχνικώς ασφαλή και αξιόπιστα, προς αποφυγή ενδεχόμενου ακούσιου σφάλματος, με δυσμενείς συνέπειες για τους ανθρώπους.

Προκειμένου δε να είναι δεοντολογική και στιβαρή η τεχνητή νοημοσύνη πρέπει να εφαρμόζονται οι κάτωθι δεοντολογικές αρχές¹⁰:

i) ο σεβασμός της ανθρώπινης αυτονομίας: οι άνθρωποι πρέπει να έχουν την τελική επιλογή των αποφάσεων,

ii) η πρόληψη βλάβης: τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης πρέπει να είναι τεχνικώς ασφαλή, ώστε να μην είναι ευάλωτα σε κακόβουλη χρήση και να μην προκαλούν βλάβη στον άνθρωπο,

iii) η δικαιοσύνη: τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης πρέπει να σχεδιάζονται, αναπτύσσονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η ισότιμη και δίκαιη μεταχείριση των ανθρώπων προς αποφυγή μεροληψίας και εν γένει

---

9 file:///C:/Users/User/Downloads/ethics_guidelines_for_trustworthy_ai-el_87FCEA3A-BC42-126F-1D66D4437C34812B_60424.pdf [«Κατευθυντήριες Γραμμές Δεοντολογίας για Αξιόπιστη Τεχνητή Νοημοσύνη», δημοσίευση Απρίλιος 2019].

10 file:///C:/Users/User/Downloads/ethics_guidelines_for_trustworthy_ai-el_87FCEA3A-BC42-126F-1D66D4437C34812B_60424.pdf [«Κατευθυντήριες Γραμμές Δεοντολογίας για Αξιόπιστη Τεχνητή Νοημοσύνη», δημοσίευση Απρίλιος 2019].

διακρίσεων. Η δε χρήση τους δεν πρέπει να περιορίζει την ελευθερία της ανθρώπινης επιλογής και

iv) η επεξηγησιμότητα: τόσο οι σχετικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων όσο και οι αποφάσεις πρέπει να είναι κοινοποιήσιμες και επαρκώς επεξηγήσιμες στους ανθρώπους.

A.3. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥΣ

Η «Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης» του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά την 31^η σύνοδό της Ολομελείας της [Στρασβούργο, 3-4 Δεκεμβρίου 2018] υιοθέτησε τον «Ευρωπαϊκό Χάρτη Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους», με τον οποίο θεσπίστηκαν πέντε θεμελιώδεις δεοντολογικές αρχές για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στη Δικαιοσύνη^[11] και κατηγοριοποιήθηκαν οι πιθανές χρήσεις της τεχνητής νοημοσύνης για τα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα, με κριτήριο την ενδεχόμενη πρόκληση κινδύνων.

Ειδικότερα, θεσπίστηκαν οι κάτωθι δεοντολογικές αρχές:

1) Αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων: ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης πρέπει να λαμβάνει χώρα, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην παραβιάζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως δε όταν πρόκειται – με τη χρήση τους- να επιλυθεί μία διαφορά ή να εκδοθεί μία απόφαση πρέπει να εξασφαλίζεται ότι δεν παραβιάζεται το δικαίωμα για δίκαιη δίκη.

2) Αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης: τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης πρέπει να μην αναδεικνύουν ή αναπαραγάγουν τη διακριτική μεταχείριση των ανθρώπων. Λαμβανομένου υπόψιν ότι εξ ορισμού προβαίνουν –κατά το στάδιο της επεξεργασίας- σε ομαδοποιήσεις και ταξινομήσεις δεδομένων, τα εν λόγω εργαλεία είναι δυνατόν να εξάγουν προκαθορισμένα αποτελέσματα που προκαλούν διακριτική μεταχείριση σε σύνολα ατόμων, ιδία δε όταν επεξεργάζονται «ευαίσθητα» δεδομένα, όπως τα γενετικά και βιομετρικά δεδομένα, η φυλετική καταγωγή ή το κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο. Σε τέτοια περίπτωση πρέπει να είναι δυνατή η διορθωτική παρέμβαση για την εξάλειψη τέτοιων διακρίσεων.

3) Αρχή της ποιότητας και της ασφάλειας: τα δεδομένα που εμπεριέχονται στις δικαστικές αποφάσεις και εν δυνάμει εισάγονται σε έναν αλγόριθμο μηχανικής μάθησης πρέπει αφενός μεν να υφίστανται επεξεργασία μέσω πιστοποιημένων πηγών που βασίζονται σε ασφαλή τεχνολογική βάση και αφετέρου να εξασφαλίζεται το απαραβίαστο του συστήματος, ώστε να μην είναι δυνατή οποιαδήποτε προσθήκη ή διαγραφή και γενικότερα αλλοίωση του περιεχομένου τους.

4) Αρχή της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της δίκαιης μεταχείρισης: τα εργαλεία επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να υποβάλλονται σε εξωτερικούς ελέγχους από ανεξάρτητες αρχές και να είναι πλήρως τεκμηριωμένα και πιστοποιημένα, τόσο

---

11 www.coe.int/cepej [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.10 επ.]

κατά το στάδιο του σχεδιασμού όσο και κατά το στάδιο της εφαρμογής, προς επίτευξη της αμεροληψίας και της δίκαιης μεταχείρισης των προσώπων που πρόκειται να υποβληθούν στην εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ποινικών δικαστηρίων.

5) Αρχή του «ελέγχου από τον χρήστη»: οι χρήστες πρέπει να διατηρούν τον έλεγχο των επιλογών τους, αξιολογώντας τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν -μέσω εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης- προς εξαγωγή νομικών συλλογισμών και συμπερασμάτων στις δικαστικές αποφάσεις. Επίσης, πρέπει να έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν διαφορετικές αποφάσεις, χωρίς δεσμεύσεις, λαμβάνοντας υπόψιν τις ιδιαιτερότητες κάθε υπόθεσης.

Οι δε κατηγορίες των πιθανών χρήσεων της τεχνητής νοημοσύνης για τα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα είναι οι κάτωθι^[12]:

1) Χρήσεις που ενθαρρύνονται: αναφέρονται ενδεικτικά εφαρμογές που εξυπηρετούν την πρόσβαση στην νομοθεσία, την αναζήτηση της νομολογίας, τον (διοικητικό και οικονομικό) προγραμματισμό του κράτους σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό, την γραμματειακή υποστήριξη και τις κτηριακές απαιτήσεις των δικαστικών υπηρεσιών.

2) Χρήσεις που απαιτούν δικλείδες ασφαλείας: αναφέρονται ενδεικτικά εφαρμογές που επικουρούν τις διωκτικές αρχές, προκειμένου να εντοπίσουν τόπους τέλεσης εγκλημάτων ή σχεδιαζόμενης αυτοχειρίας/αυτοτραυματισμού ή ύποπτες τραπεζικές συναλλαγές ενδεχόμενης νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

3) Χρήσεις που απαιτούν πρόσθετες επιστημονικές προϋποθέσεις: αναφέρονται ενδεικτικά εφαρμογές που χρησιμοποιούνται για την κατάρτιση προφίλ δικαστικών λειτουργών και για την πρόβλεψη δικαστικών αποφάσεων, καθώς στις περιπτώσεις αυτές επιχειρείται η ανάλυση δικαστικών αποφάσεων μέσω στατιστικής και η εξαγωγή σχετικών συμπερασμάτων. Πλην όμως, για την έκδοση των δικαστικών αποφάσεων απαιτείται πρωτίστως ορθή υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών κάθε εξεταζόμενης υπόθεσης στον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου, γεγονός που καθιστά δυσχερέστατη την πρόβλεψη της έκβασης μιας διαφοράς, ιδίως αν επέλθει νομοθετική μεταβολή ή αν η νομολογία δεν είναι παγιωμένη.

---

12 www.coe.int/cepej [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.10 επ.]

4) Χρήσεις για τις οποίες διατυπώνονται ισχυρές επιφυλάξεις: αναφέρονται ενδεικτικά εφαρμογές που χρησιμοποιούνται για την κατάρτιση προφίλ εξατομικευμένων προσώπων μέσω στατιστικής ανάλυσης, καθώς στην περίπτωση αυτή προκαλείται εξ ορισμού διακριτική μεταχείριση σε βάρος τους.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ – ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

B.1. ΓΕΝΙΚΑ

Τα τέσσερα κύρια θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διατελούν διαφορετικές λειτουργίες στη νομοθετική διαδικασία.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεν εκδίδει νομοθετικές πράξεις, καθορίζει όμως την πολιτική κατεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθορίζουν τις πολιτικές και τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης^[13]. Η δε Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει προτάσεις νομοθετημάτων προς ψήφιση, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον συμφωνήσουν επί του κειμένου, τα εκδίδουν. Ακολούθως, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να τα υιοθετήσουν στην πράξη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεριμνά για την πιστή εφαρμογή τους^[14].

B.2. ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: «ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ - ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ - Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ»

---

13 https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_el.

1414 https://commission.europa.eu/about-european-commission/what-european-commission-does/law_el.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέταξε στις Βρυξέλλες τη «Λευκή Βίβλο – Τεχνητή Νοημοσύνη – Η Ευρωπαϊκή Προσέγγιση της Αριστείας και της Εμπιστοσύνης» που δημοσιεύτηκε την 19 Φεβρουαρίου 2020, με στόχο να συνδράμει στη μελλοντική θεσμοθέτηση ενός ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου για την τεχνητή νοημοσύνη και την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων κινδύνων από την εφαρμογή της.

Τα κύρια δομικά στοιχεία της «Λευκής Βίβλου» είναι^[15]:

A. το «Οικοσύστημα Αριστείας»: Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την τεχνητή νοημοσύνη έχει ως στόχο να καταστήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση κόμβο παγκόσμιας κλάσης για την τεχνητή νοημοσύνη και να διασφαλίσει ότι η τεχνητή νοημοσύνη είναι ανθρωποκεντρική και αξιόπιστη. Ο στόχος αυτός επιδιώκεται, μέσω συγκεκριμένων κανόνων και προτεινόμενων κοινών δράσεων [εβδομήντα τον αριθμό], με προβλεπόμενη διάρκεια έως το 2027 ^[16].

Στις δράσεις περιλαμβάνονται ενδεικτικά η οικονομική στήριξη ιδιωτικών επενδύσεων έρευνας για την τεχνητή νοημοσύνη, αλλά και πανεπιστημίων, καθώς και η δημιουργία ενός κόμβου ψηφιακής καινοτομίας ανά κράτος μέλος με το ίδιο αντικείμενο, στο πλαίσιο των προγραμμάτων «Ψηφιακή Ευρώπη» και «Ορίζων Ευρώπη».

B. το «Οικοσύστημα Εμπιστοσύνης: Το Κανονιστικό Πλαίσιο για την Τεχνητή Νοημοσύνη»: Απαιτείται η θεσμοθέτηση ενός ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου για την τεχνητή νοημοσύνη, στο οποίο θα συμπεριληφθούν –μεταξύ άλλων- διατάξεις σχετικές με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, προκειμένου να οικοδομηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης είναι διαφανή, αξιόπιστα και ασφαλή, ιδίως σε σχέση με την υιοθέτηση τέτοιων εφαρμογών στην ποινική δικαιοσύνη.

Ειδικά για τα συστήματα υψηλού κινδύνου, στο κανονιστικό πλαίσιο θα πρέπει να προσδιορίζονται^[17]:

α) οι απαιτήσεις ασφάλειας προς αποφυγή κινδύνων και διακρίσεων και οι απαιτήσεις διαφύλαξης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως προς τα δεδομένα εκπαίδευσης των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης.

---

15 η από 19.2.2020 COM(2020) 65 final «ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ», commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_el_1.pdf.

16 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/european-approach-artificial-intelligence>

17 η από 19.6.2020 COM(2020) 65 final «ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ», commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_el_1.pdf.

β) οι απαιτήσεις αναφορικά με την τήρηση των αρχείων των δεδομένων εκπαίδευσης των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης για εύλογο χρονικό διάστημα προς ενδεχόμενο επανέλεγχο των αποτελεσμάτων τους.

γ) οι απαιτήσεις λεπτομερούς αναφοράς του σκοπού και της ακρίβειας των αποτελεσμάτων χρήσης των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης προς επίτευξη της οικοδόμησης εμπιστοσύνης για την εφαρμογή τους.

δ) οι απαιτήσεις τεχνικής αξιοπιστίας των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης προς εξασφάλιση της ανθεκτικότητάς τους, σε τυχόν ηθελημένες επιθέσεις και απόπειρες παραβίασης των δεδομένων εκπαίδευσης.

ε) οι απαιτήσεις εποπτείας των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης από τον άνθρωπο, προκειμένου τα εξαγόμενα αποτελέσματα να ελέγχονται από τον άνθρωπο είτε κατά τη λειτουργία των συστημάτων είτε μεταγενέστερα.

στ) οι απαιτήσεις επεξεργασίας βιομετρικών δεδομένων για εξαιρετικούς και περιοριστικά απαριθμούμενους λόγους δημοσίου συμφέροντος, με βάση το ενωσιακό ή εθνικό δίκαιο.

B.3. ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΠΡΟΤΑΣΗ «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ (‘ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ

ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ') ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ»

Μετά τη δημοσίευση της «Λευκής Βίβλου – Τεχνητή Νοημοσύνη – Η Ευρωπαϊκή Προσέγγιση της Αριστείας και της Εμπιστοσύνης», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την 21.4.2021 Πρότασή της για τη θέσπιση «Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση Εναρμονισμένων Κανόνων σχετικά με την Τεχνητή Νοημοσύνη (΄Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη΄) και για την τροποποίηση ορισμένων νομοθετικών Πράξεων της Ένωσης»^[18] επιδιώκει την ψήφιση του πρώτου νομοθετικού πλαισίου για αξιόπιστη τεχνητή νοημοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, επιδιώκοντας –μεταξύ άλλων- την οικοδόμηση εμπιστοσύνης των πολιτών των κρατών μελών στην τεχνητή νοημοσύνη, τη διασφάλιση τήρησης των εν λόγω διατάξεων από τις χρησιμοποιούμενες εφαρμογές και τη δημιουργία νομικού υποβάθρου για τις απαιτήσεις ασφαλείας των συστημάτων προς αντιμετώπιση των τυχόν προκαλούμενων κινδύνων.

Μετά τη θέσπιση του άνω Κανονισμού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αναμένεται ότι οι πολίτες των κρατών–μελών θα εμπιστεύονται και θα επιλέγουν πλέον εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης, γνωρίζοντας ότι αυτές λειτουργούν κατά τρόπο αξιόπιστο και σύννομο και επί τη βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης».

Ο υπό πρόταση Κανονισμός κατηγοριοποιεί τις χρήσεις της τεχνητής νοημοσύνης, με κριτήριο τον προκαλούμενο κίνδυνο (μη αποδεκτό, υψηλό και χαμηλό ή ελάχιστο κίνδυνο) και –μεταξύ άλλων- περιλαμβάνει:

A) Διατάξεις για τις απαγορευμένες πρακτικές τεχνητής νοημοσύνης: αφορούν σε συστήματα τεχνητής νοημοσύνης, των οποίων η χρήση θεωρείται μη αποδεκτή, όπως συστήματα που εν δυνάμει χειραγωγούν και εκμεταλλεύονται άτομα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων ή και ενήλικες, μέσω τεχνικών που επηρεάζουν το υποσυνείδητο, με σκοπό να μεταβάλλουν την συμπεριφορά τους προς βλάβη των ιδίων ή άλλων, καθώς και σε συστήματα εξ αποστάσεως βιομετρικής ταυτοποίησης από τις διωκτικές αρχές σε «πραγματικό χρόνο» και σε δημόσιους χώρους.

---

18 υπ' αριθμό COM (2021) 206 final [2021/0106 (COD)] από 21.4.2021 ΠΡΟΤΑΣΗ για τον «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ του ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ και του ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη ΘΕΣΠΙΣΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ (ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ) ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ».

Εξαιρούνται τρεις περιπτώσεις προς διαφύλαξη του δημοσίου συμφέροντος και ειδικότερα περιπτώσεις που αφορούν αναζητήσεις θυμάτων αξιόποινων πράξεων, περιπτώσεις απειλών κατά ζωής και σωματικής ακεραιότητας και περιπτώσεις δίωξης δραστών για συγκεκριμένα εγκλήματα και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις αναφορικά με το ύψος της απειλούμενης ποινής^[19].

B) Διατάξεις για τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης υψηλού κινδύνου: αφορούν σε συστήματα δυνάμενα να προκαλέσουν υψηλό κίνδυνο για την υγεία και την ασφάλεια, όπως συστήματα που ενδέχεται να προκαλέσουν παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, συστήματα για την εκτίμηση κινδύνου διάπραξης αξιόποινων πράξεων ή υποτροπής, συστήματα για την ανίχνευση συναισθηματικής κατάστασης και την κατάρτιση προφίλ υπόπτων, κατηγορουμένων και καταδικασθέντων.

B.4. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: ΨΗΦΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

---

19 υπ' αριθμό COM (2021) 206 final [2021/0106 (COD)] από 21.4.2021 ΠΡΟΤΑΣΗ για τον «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ του ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ και του ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη ΘΕΣΠΙΣΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ (ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ) ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ».

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε, την 6.10.2021 στο Στρασβούργο, το με αριθμό 2020/2016(INI) ψήφισμά του για την τεχνητή νοημοσύνη σε ποινικές υποθέσεις^[20], με το οποίο έγινε δεκτό –μεταξύ άλλων- ότι:

α) Καθίσταται επιτακτική η ανάγκη σεβασμού των δικαιωμάτων που προβλέπονται στον Χάρτη και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά την χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης σε ποινικές υποθέσεις και επομένως απαιτείται να καθοριστούν ειδικές εγγυήσεις προστασίας του τεκμηρίου αθωότητας και των υπερασπιστικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων (δικαίωμα σιωπής, ισότητας ενώπιον του νόμου κ.α.).

β) Λόγω του κινδύνου μεροληψίας και διακρίσεων που μπορούν να προκαλέσουν τέτοιες εφαρμογές σε βάρος συγκεκριμένων προσώπων ή ομάδων προσώπων, οι διωκτικές αρχές απαιτείται να είναι ιδιαίτερα προσεκτικές κατά την αξιολόγηση των εξαγόμενων συμπερασμάτων, λαμβανομένων υπόψιν των συνεπειών που επιφέρουν οι ενέργειές τους στην προσωπική ελευθερία του ατόμου. Ιδία δε η κατάρτιση προφίλ, με χρήση τέτοιων εφαρμογών, απαγορεύεται κατά το ενωσιακό δίκαιο, καθώς εγκυμονεί κινδύνους διακριτικής μεταχείρισης.

γ) Σε κάθε περίπτωση, η λήψη της απόφασης απαιτείται να μην λαμβάνει χώρα κατά τρόπο αυτοματοποιημένο, αλλά να διατηρείται η κυριαρχική εξουσία του δικαστικού λειτουργού να αποφασίζει διαφορετικά, ενώ το πρόσωπο δικαιούται να αρνηθεί να υποβληθεί στην εκτέλεση δικαστικής απόφασης ποινικού δικαστηρίου, όταν εκδίδεται αποκλειστικά μετά από αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων, με βάση το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

δ) Τόσο τα αποτελέσματα όσο και η διαδικασία παραγωγής αυτών από τους αλγόριθμους τεχνητής νοημοσύνης θα πρέπει να καθίστανται κατανοητά στις διωκτικές και δικαστικές αρχές, αλλά και στα πρόσωπα που υποβάλλονται στην εκτέλεση των ποινικών αποφάσεων ή υποχρεούνται, κατά το νόμο, να επιδεικνύουν ανοχή και να συνεργάζονται, κατά τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων. Επομένως, απαιτείται να προβλεφθεί αυξημένο επίπεδο εποπτείας, δυνατότητα ελέγχου και αξιολόγησης αυτών, με σκοπό την τεκμηρίωση και την επαλήθευση των εν λόγω αποτελεσμάτων.

ε) Απαιτείται ενισχυμένη ασφάλεια αναφορικά με τα δεδομένα που αφορούν σε ποινικές διαδικασίες αλλά και αστυνομικές προανακριτικές διαδικασίες, προκειμένου να αποκλειστεί η παράνομη πρόσβαση σ' αυτά, η παραποίηση τέτοιων δεδομένων και η ηθελημένη διαρροή τους.

²⁰ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0405_EL.html.

στ) Απαγορεύεται η χρήση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης που είναι εκ σχεδιασμού δυνάμενα να προκαλέσουν σωματικές βλάβες σε φυσικά πρόσωπα ή να επιβάλλουν σ' αυτά δεσμεύσεις νομικής φύσης.

ζ) Η προληπτική αστυνόμευση μέσω συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης πρέπει να αποκλειστεί, διότι συσχετίζει και αναλύει δεδομένα προηγούμενης αξιόποινης συμπεριφοράς συγκεκριμένων προσώπων, αλλά δεν οδηγεί σε αξιόπιστα συμπεράσματα αναφορικά με το ενδεχόμενο τέλεσης εκ μέρους τους νέων αξιόποινων πράξεων.

η) Τα συστήματα αναγνώρισης και ταυτοποίησης προσώπων πρέπει να χρησιμοποιούνται από τις διωκτικές αρχές, σε περιοριστικά αναφερόμενες στο νόμο περιπτώσεις και υπό προβλεπόμενες ρητά προϋποθέσεις, με σκοπό τη διασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος, όπως αυτό προσδιορίζεται με βάση το ενωσιακό δίκαιο ή το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γ.1. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ: ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.

Με την υπ' αριθμό 8056/5.2.2019 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης^[21] αποφασίστηκε η σύσταση και συγκρότηση Διαρκούς Επιστημονικής Επιτροπής, με αντικείμενο την εξέταση των επιπτώσεων στο δικαστικό σύστημα, της εισαγωγής της τεχνητής νοημοσύνης, προκειμένου να υποβληθούν προτάσεις στον Υπουργό Δικαιοσύνης για εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου, λαμβανομένων υπόψιν των νέων τεχνολογικών εξελίξεων και των διατάξεων προστασίας των δικαιωμάτων των εμπλεκομένων.

Κατά την τηλεσυνεδρίαση της εν λόγω Διαρκούς Επιστημονικής Επιτροπής της 10ης Ιουνίου 2021^[22] υποστηρίχθηκε –μεταξύ άλλων- ότι:

1) Τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης για την αναγνώριση και ταυτοποίηση προσώπων πρέπει, καθ' όλα τα στάδια (σχεδιασμού, ανάπτυξης αλλά και εφαρμογής τους), να περιβάλλονται με εγγυήσεις ασφάλειας και προστασίας των προσωπικών δεδομένων, η επεξεργασία των οποίων ενδέχεται να οδηγήσει σε ανασφαλή συμπεράσματα.

2) Το άρθρο 46 Ν. 4624/2019^[23], όπως ισχύει σήμερα μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 39 Ν. 5002/2022^[24], με το οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη το άρθρο 10 της Οδηγίας 680/16 που αφορά στην «επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», συμπεριλαμβανομένων και των βιομετρικών, δεν συνιστά ασφαλή νομική βάση, προκειμένου να εγκατασταθούν και να τεθούν σε λειτουργία λογισμικά αναγνώρισης και ταυτοποίησης προσώπων, σε δημόσιους χώρους, ελλείποντος αντίστοιχου ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου^[25].

---

21 ΦΕΚ τ.Β' 431/14.2.2019, η οποία Υ.Α. ακολούθως τροποποιήθηκε με τις υπ' αριθμό 22522/18.3.2019 (ΦΕΚ τ.Β' 1040/28.3.2019) και 11328οικ./9.3.2021 (ΦΕΚ τ.Β' 1112/22.3.2021) αποφάσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης.

22 Πρακτικά της τηλεσυνεδρίασης της 10ης Ιουνίου 2021 Διαρκούς Επιστημονικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με αντικείμενο την εξέταση των επιπτώσεων στο δικαστικό σύστημα, της εισαγωγής της τεχνητής νοημοσύνης.

23 ΦΕΚ Α 137/29.8.2019.

24 ΦΕΚ Α 228/9.12.2022.

25 Βλ. και τις επισημάνσεις στην υπ' αρ. 3/2020 Γνωμοδότηση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος υπ' αριθμό 75/2020 (ΦΕΚ Α'173/10.9.2020) «Χρήση συστημάτων επιτήρησης με λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους».

[Σημειώνεται ότι στο προαναφερθέν άρθρο 46 (σε συνδυασμό με το άρθρο 43 του ίδιου Νόμου) προβλέπεται ότι η επεξεργασία τέτοιων δεδομένων από τις διωκτικές και δικαστικές αρχές, επιτρέπεται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία «για την αποκλειστική ταυτοποίηση ενός φυσικού προσώπου» και για τους σκοπούς δίωξης αξιόποινων συμπεριφορών ή εκτέλεσης αποφάσεων και εφόσον –μεταξύ άλλων- προβλέπεται ρητά από το δίκαιο της Ένωσης ή πρόκειται για δεδομένα που οικειοθελώς έχουν δημοσιοποιηθεί.]

3) Στην Ελλάδα, εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την υποστήριξη της διοίκησης των δικαστηρίων, για τη βελτίωση της νομικής έρευνας και την πρόσβαση στη νομοθεσία, για την βελτιστοποίηση και αυτοματοποίηση της διαδικασίας ταυτοποίησης φυσικού προσώπου στο πλαίσιο έκδοσης αντιγράφου Ποινικού Μητρώου και ανταλλαγής στοιχείων ποινικού μητρώου με τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γ.2. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ: «ΒΙΒΛΟΣ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ 2020-2025»

Με το Ν.4727/2020^[26] ρυθμίστηκαν τα θέματα που άπτονται της ψηφιακής διακυβέρνησης και ιδίως, εκείνων που σχετίζονται με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας από τους φορείς του δημόσιου τομέα για τις ανάγκες της λειτουργίας τους, καθώς και την υποστήριξη της άσκησης των αρμοδιοτήτων και των συναλλαγών τους με φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες. Στον άνω Νόμο περιέχονται –μεταξύ άλλων- ρυθμίσεις που αφορούν τη «Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025».

Στη «Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025»^[27] καταγράφονται οι παρεμβάσεις που είναι απαραίτητες στις τεχνολογικές υποδομές, με στόχο τον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας, καθώς επίσης εκτίθενται περισσότερα από τετρακόσια συγκεκριμένα έργα, τα οποία υλοποιούν την εθνική στρατηγική στον εν λόγω τομέα^[28].

Στη «Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025» υφίστανται –μεταξύ άλλων- προβλέψεις για:

A) Την τεχνητή νοημοσύνη: Σχεδιάζεται η συντονισμένη υλοποίηση ενός συνόλου έργων, μεταξύ των οποίων είναι:

- Δημιουργία πλατφόρμας τεχνητής νοημοσύνης στο Δημόσιο: με στόχο τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης να χρησιμοποιούν αξιόπιστους παρεχόμενους πόρους και υποδομές, ώστε να χαρακτηρίζονται και τα ίδια αξιόπιστα, από άποψη τεχνικής στιβαρότητας και ασφάλειας.

- Μηχανισμοί υποστήριξης των ελεγκτικών φορέων του Δημοσίου: Στόχος είναι η πάταξη της φοροδιαφυγής, η εξιχνίαση οικονομικών εγκλημάτων και η ανίχνευση περιπτώσεων διαφθοράς στη σύναψη και υλοποίηση συμβάσεων δημοσίων έργων.

- Εισαγωγή τεχνολογιών Αυτοματοποίησης Ρομποτικών Διαδικασιών: Στόχος είναι η μείωση των επαναλαμβανόμενων (χειρονακτικών) διοικητικών καθηκόντων, προς εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος και αποφυγή λαθών.

- Καλή νομοθέτηση και κωδικοποίηση νομοθεσίας: αφορά στην τυποποίηση της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, στην κωδικοποίηση των (πλήρως επικαιροποιημένων) νομοθετικών κειμένων, με χρήση τεχνολογιών επεξεργασίας φυσικής γλώσσας και στην πρόβλεψη δωρεάν διάθεσης αυτών στο κοινό. Και

---

26 ΦΕΚ 184 τ.Α'/23.9.2020 [Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024)-Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972 και άλλες διατάξεις].

27 ΦΕΚ 2894 τ.Β'/5.7.2021.

28 <https://digitalstrategy.gov.gr/>.

B) Την ψηφιακή δικαιοσύνη: Σκοπός είναι η βελτίωση των παρεχόμενων στους πολίτες υπηρεσιών, αλλά και των εργασιακών συνθηκών και η βελτίωση του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης ως προς την αποτελεσματικότητα και την ποιότητά της. Σχεδιάζεται η υλοποίηση ενός συνόλου ψηφιακών έργων, μεταξύ των οποίων είναι:

- Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Υποθέσεων για την Πολιτική και Ποινική Δικαιοσύνη (ΟΣΔΔΥ-ΠΠ Β΄ Φάση).

- Ψηφιοποίηση αποφάσεων δικαστηρίων (και έκδοση και παραλαβή ηλεκτρονικού αντιγράφου δικαστικής απόφασης).

- Παρακολούθηση Πορείας Ποινικής Υπόθεσης (Ροή Μήνυσης) – Ηλεκτρονική Κατάθεση Μηνύσεων – Ηλεκτρονικά Αντίγραφα Ποινικών Αποσπασμάτων – Αποφάσεων.

- Τεχνητή Νοημοσύνη στον τομέα της Δικαιοσύνης για την επεξεργασία αρχείων και προετοιμασία αποφάσεων (chatbot) για την πύλη «Ελληνικής Νομοθεσίας» [«e-Justice»], την ανωνυμοποίηση και ψευδωνυμοποίηση δικαστικών αποφάσεων.

- Αναβάθμιση Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Εθνικού Ποινικού Μητρώου.

- Αναβάθμιση συστήματος Τήρησης Πρακτικών Συνεδριάσεων Δικαστηρίων.

- Υπηρεσίες τηλεδιάσκεψης σε δικαστήρια και σωφρονιστικά καταστήματα.

- Ανάπτυξη συστήματος συλλογής και επεξεργασίας στατιστικών δεδομένων της Δικαιοσύνης.

- Ψηφιοποίηση πιστοποιητικών Δικαστηρίων και Εισαγγελιών.

- Ηλεκτρονική Επίδοση και Κοινοποίηση Εγγράφων. (Σημειώνεται ότι με το Ν. 4937/2022^[29], τροποποιήθηκαν οι σχετικές με την επίδοση διατάξεις του Κ.Π.Δ. και του Κ.Πολ.Δ., ενώ μόλις προσφάτως αποφασίστηκε, με την υπ' αριθμό 59660οικ./12.1.2024 κοινή Υ.Α.^[30], η δημιουργία ηλεκτρονικής υπηρεσίας για την πραγματοποίηση επιδόσεων εγγράφων της ποινικής διαδικασίας με ηλεκτρονικά μέσα.)

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

---

29 ΦΕΚ Α 106/2.6.2022.

30 ΦΕΚ Β΄ 403/22.1.2024.

Δ.1. ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ «ΠΡΟΒΛΕΠΤΙΚΗ» ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ

Ο προβληματισμός αφορά στη δυνατότητα χρήσης εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης προς συγκέντρωση και ανάλυση μεγάλων δεδομένων, για σκοπούς «προβλεπτικής» αστυνόμευσης. Ο εν λόγω όρος αναφέρεται στο σύνολο εργασιών και διαδικασιών που επιχειρούν οι διωκτικές αρχές τόσο για την αναγνώριση εν δυνάμει δραστών (αλλά και θυμάτων), προκειμένου να αποτραπεί η τέλεση κάποιας αξιόποινης πράξης, όσο και για τη διερεύνηση αξιόποινων πράξεων και τον εντοπισμό των δραστών.

Ως προς τον σκοπό πρόληψης, οι εφαρμογές αυτές βασίζονται σε ιστορικά στοιχεία εγκλημάτων (όπως υποβλητικές αναφορές δικογραφιών από αστυνομικές αρχές) σε σχέση με συγκεκριμένες περιοχές, στις οποίες έχουν τελεστεί, κατ' επανάληψη, ομοειδείς αξιόποινες πράξεις και υποδεικνύουν στις αστυνομικές αρχές, σε πραγματικό χρόνο και με τη μορφή «hot spots», τον τόπο και χρόνο τέλεσης τέτοιων πράξεων, κατά ισχυρή πιθανολόγηση και με ικανά ποσοστά αποτελεσματικότητας.

Ως προς το σκοπό δίωξης του εγκλήματος, οι εφαρμογές αυτές [όπως το «Connect» στο Ηνωμένο Βασίλειο] έχουν τη δυνατότητα να αναλύουν μεγάλα δεδομένα και να τα συσχετίζουν με τις ερευνώμενες υποθέσεις προς εντοπισμό των δραστών (και των θυμάτων), εμφανίζοντας ιδιαιτέρως επιτυχή αποτελέσματα^[31].

Τέλος, στο πεδίο αυτό προκαλούνται ανησυχίες ως προς το δέλεαρ αντικειμενικότητας και δημιουργικού ρόλου των αστυνομικών αρχών, αναφορικά με τις εισαγόμενες στα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης πληροφορίες και ως προς τους ενδεχόμενους κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα, λόγω έλλειψης διαφάνειας των συστημάτων και αποτυχίας αξιολόγησης φυλετικής επίδρασης^[32].

Δ.2. ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ «ΠΡΟΒΛΕΠΤΙΚΗ» ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ο όρος «προβλεπτική» δικαιοσύνη αναφέρεται σε λογισμικά, τα οποία εκτελούν εργασίες οργάνωσης, συσχέτισης και στατιστικής ανάλυσης μεγάλων

---

31 www.coe.int/cepej [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.69].

32 Μ.Καιάφα-Γκμπάντι «Αλγοριθμική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις: μια ανεκτή επιλογή για το κράτος δικαίου;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Δίκαιο και Πληροφορική», 17-18 Μαρτίου 2022.

δεδομένων (προγενέστερη νομολογία για ομοειδείς περιπτώσεις και συναφή νομικά ζητήματα) και επιδιώκουν –μέσω της μηχανικής μάθησης και της επεξεργασίας της φυσικής γλώσσας- να προβλέψουν το αποτέλεσμα μιας μελλοντικής δικαστικής διαδικασίας^[33]. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτά επιδεικνύουν οι εταιρίες παροχής νομικών υπηρεσιών (και οι ασφαλιστικές εταιρίες), καθώς και οι δικηγόροι^[34].

Για την αξιόπιστη λειτουργία τέτοιων λογισμικών απαιτείται ορθή επιλογή των παρεχόμενων ιδιοτήτων και των εισαγόμενων κριτηρίων, καλή ποιότητα των χρησιμοποιούμενων δεδομένων και ενδεδειγμένες τεχνικές επεξεργασίας μεγάλων δεδομένων και μηχανικής μάθησης^[35].

Πλην όμως, το σκεπτικό των δικαστικών λειτουργιών απαιτεί πρωτίστως ικανότητες κατανόησης, σύνθεσης και τεκμηριωμένης αξιολόγησης των πραγματικών περιστατικών, καθώς και ορθής υπαγωγής αυτών στον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου. Επί του παρόντος, τα λογισμικά «προβλεπτικής» δικαιοσύνης πραγματοποιούν, με σχεδόν αυτοματοποιημένο τρόπο, κατηγοριοποιήσεις των προκαθορισμένων -από το στάδιο του σχεδιασμού- παραμέτρων ή των εντοπισθείσων από τα ίδια παραμέτρων, χρησιμοποιώντας στατιστικές μεθόδους, διότι ο σκοπός τους δεν είναι να αναπαράγουν το νομικό συλλογισμό, αλλά να τον περιγράψουν. Επιχειρούν να αναλύσουν τις δικαστικές αποφάσεις, αλλά αδυνατούν να τις ερμηνεύσουν.

Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι μέσω της χρήσης τέτοιων λογισμικών επιτυγχάνεται μόνο η τυπική μετάφραση του σκεπτικού και του διατακτικού μιας δικαστικής απόφασης, αλλά όχι και του νομικού συλλογισμού του δικαστικού λειτουργού, γεγονός που καθιστά δυσχερή έως και αδύνατη την ασφαλή πρόβλεψη για την έκβαση μιας δίκης στην παρούσα χρονική συγκυρία. Δεν μπορεί να αποκλειστεί όμως ότι στο μέλλον τα λογισμικά αυτά θα αναπτυχθούν κατά τρόπο, ώστε να «προβλέπουν» την έκβαση μιας επικείμενης δίκης, με βάση σχετική νομολογία επί παρόμοιων πραγματικών περιστατικών και νομικών επιχειρημάτων.

---

33 Μ.Μυλώση «Οι αλγόριθμοι στην υπηρεσία της Δικαιοσύνης. Αμεροληψία ή προκατάληψη στην επεξεργασία δεδομένων και τη λήψη αποφάσεων;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

34 [www.coe.int/cepej](https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf) [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.39 επ.].

35 Α.Παπαπαναγιώτου-Χ.Ζάχου «Συστήματα τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της δικαιοσύνης. Τα ηθικά διλήμματα και τα όρια του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

Δ.3. ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Οι δικαστικές αποφάσεις περιέχουν πλήθος προσωπικών δεδομένων [όπως στοιχεία δελτίου ταυτότητας/διαβατηρίου, Α.Φ.Μ., στοιχεία οικογενειακής κατάστασης, οικονομικά στοιχεία, επαγγελματικές ιδιότητες κ.α.] των διαδίκων ή και των μαρτύρων,

πραγματογνωμόνων και τεχνικών συμβούλων, αλλά και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα [όπως θρήσκευμα, εθνικότητα, παθολογικές ή και ψυχικές ασθένειες, σεξουαλικό προσανατολισμό κ.α.]. Οι δε δικαστικές αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων εμπεριέχουν επιπροσθέτως και πληροφορίες αφορώσες στην ποινική κατάσταση του κατηγορουμένου/καταδικασθέντος [όπως προγενέστερες συλλήψεις και καταδίκες, επιβολή προσωρινής κράτησης ή περιοριστικών όρων, έκτιση ποινών σε καταστήματα κράτησης κ.α.].

Η δημοσιοποίηση των άνω δεδομένων και εν γένει πληροφοριών ενέχει τον ορατό κίνδυνο παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των προαναφερομένων προσώπων, καθώς αυτά μπορούν να διαδοθούν και να επαναχρησιμοποιηθούν για κακόβουλους σκοπούς. Επομένως, προς αποφυγή των ανωτέρω δυσμενών συνεπειών, απαιτείται η αξιοποίηση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης, οι οποίες –μέσω αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων- έχουν τη δυνατότητα να αποκρύπτουν τέτοιες πληροφορίες [36].

Περαιτέρω, οι δικαστικές αποφάσεις περιέχουν τις συνθέσεις των δικαστηρίων [ονοματεπώνυμα, ιδιότητες των δικαστικών λειτουργών] που τις εκδίδουν, καθώς και την κρίση και αιτιολογία αυτών [άποψη πλειοψηφίας - μειοψηφίας, στις περιπτώσεις πολυμελών συνθέσεων δικαστηρίων]. Αναφύεται εξ ορισμού ο κίνδυνος κατάρτισης προφίλ συγκεκριμένου δικαστικού λειτουργού ή σύνθεσης δικαστηρίου [στα πολυμελή δικαστήρια].

Σημειώνεται ότι τα άνω στοιχεία των δικαστικών λειτουργών δεν επιτρέπεται, κατά νόμο, να υποστούν επεξεργασία ανωνυμοποίησης, προς τήρηση της αρχής της δημοσιότητας της δίκης[37] και λοιπών δικονομικών διατάξεων [αρχή ηθικής απόδειξης, υποχρέωση ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, υποχρέωση καταχώρησης της γνώμης της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας στο σκεπτικό των δικαστικών αποφάσεων κ.α.].

Δ.4. ΑΛΓΟΡΙΘΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Παρ' ό,τι η τεχνητή νοημοσύνη δεν έχει σχεδιαστεί για να δημιουργεί διακρίσεις, υπάρχει ο κίνδυνος να προκληθούν τέτοιες διακρίσεις, κατά την εφαρμογή τέτοιων συστημάτων στις ποινικές διαδικασίες, καθώς αμφισβητείται η

---

36 www.coe.int/cepej [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης, σελ.81 επ.

37 άρθρο 6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

αποτελεσματικότητά τους ως προς την πρόβλεψη ενδεχόμενης παραβατικής συμπεριφοράς.

Παραδείγματος χάριν, στις περιπτώσεις δυνητικής επιβολής προσωρινής κράτησης ή περιοριστικών όρων ή κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση σε κατηγορούμενο, καθώς και στις περιπτώσεις δυνητικής απόλυσης υπό τον όρο της ανάκλησης των καταδικασθέντων από τα καταστήματα κράτησης, κατά τις οποίες ο δικαστικός λειτουργός οφείλει να κρίνει –μεταξύ άλλων και- αν υπάρχει κίνδυνος τέλεσης από αυτόν νέων εγκλημάτων στο μέλλον.

Ιδιαίτερος κίνδυνος διάκρισης υφίσταται κατά τη δικαστική επιμέτρηση της ποινής, καθώς το δικαστήριο καθορίζει την ανάλογη και δίκαιη ποινή, με τρόπο εξατομικευμένο για έκαστο των καταδικασθέντων, λαμβάνοντας υπόψιν αφενός τη βαρύτητα της πράξης και αφετέρου το βαθμό ενοχής του υπαιτίου γι' αυτήν, οι δε ειδικότερες παράμετροι που λαμβάνονται υπόψιν προς εκτίμηση της βαρύτητας της πράξης και του βαθμού ενοχής προσδιορίζονται, σαφώς και λεπτομερώς, από το νόμο^[38].

Υποστηριζόμενα πλεονεκτήματα αλγοριθμικής εκτίμησης κινδύνων στο πλαίσιο της ποινικής δικαιοσύνης είναι η επιτάχυνση ποινικών διαδικασιών, η μείωση έως και εξάλειψη ανθρωπίνων λαθών, ο περιορισμός προυπολογισμών με εξοικονόμηση χρόνου και διαδικαστικών εξόδων, η απόκτηση νέας γνώσης, η προώθηση διαφάνειας, αντικειμενικότητας και προβλεψιμότητας, καθώς και οι ίσες ευκαιρίες για όλους τους κατηγορούμενους/ καταδικασθέντες^[39].

Υποστηριζόμενα αντεπιχειρήματα στην αλγοριθμική εκτίμηση κινδύνου είναι^[40]:

A) Πραγματικής φύσης, όπως η αμφιλεγόμενη αντικειμενικότητα, πληρότητα και αξιοπιστία των δεδομένων (όπως η σύγκριση καταγγελιών σε εγκλήματα «λευκού κολάρου» και καταγγελιών σε εγκλήματα κατά ιδιοκτησίας), η προκατάληψη, οι διακρίσεις και η ανισότητα με βάση τα στοιχεία των αλγοριθμικών εργαλείων (όπως φυλή, φύλο, καταγωγή), καθώς και η έλλειψη διαφάνειας (πρόβλημα «μαύρου κουτιού»:

---

38 άρθρο 79 Κ.Π.Δ.

39 Μ.Καιάφα-Γκμπάντι «Αλγοριθμική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις: μια ανεκτή επιλογή για το κράτος δικαίου;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Δίκαιο και Πληροφορική», 17-18 Μαρτίου 2022.

40 Μ.Καιάφα-Γκμπάντι «Αλγοριθμική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις: μια ανεκτή επιλογή για το κράτος δικαίου;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Δίκαιο και Πληροφορική», 17-18 Μαρτίου 2022.

έλλειψη εξηγήσεων για τα αποτελέσματα που παράγονται) και η επιφυλακτικότητα για την άρση αυτής. Και

B) Νομικής ταυτότητας, όπως: **i)** η προσβολή του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, με αναφορά στην έκφασή του για μια διαδικασία από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο (λήψη μέτρων για αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού οδηγεί σε αμφισβήτηση του πλεονεκτήματος της επιτάχυνσης της διαδικασίας από την χρήση τέτοιων εργαλείων), **ii)** η προσβολή της αρχής της ενοχής (και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας), λόγω της λήψης υπόψιν δεδομένων που δεν αφορούν τον συγκεκριμένο κατηγορούμενο/καταδικασθέντα, εξαιτίας της αδυναμίας των μηχανών να εκφράζουν νομικές αξίες και οικονομικοκοινωνικές αιτιολογήσεις, **iii)** η υπολανθάνουσα μετακίνηση του βάρους απόδειξης στον ίδιο τον κατηγορούμενο/καταδικασθέντα, λόγω της υπολαμβανόμενης αντικειμενικότητας των αλγοριθμικών αποτελεσμάτων και της δεινής θέσης του κατηγορουμένου/καταδικασθέντος μιας αλγοριθμικής εκτίμησης που είναι σε βάρος του, με αποτέλεσμα την προσβολή της αρχής της ισότητας των όπλων και του τεκμηρίου αθωότητας, **iv)** η υπολανθάνουσα επίδραση στην αρχή *in dubio pro reo*, λόγω της υπολαμβανόμενης αντικειμενικότητας των αλγοριθμικών αποτελεσμάτων και συνακόλουθα η προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας, καθώς και **v)** η αρνητική επίδραση στην υποχρέωση αμεροληψίας και ειδικής αιτιολόγησης της απόφασης, αφού είναι δύσκολο να αποστεί ο δικαστικός λειτουργός από το αποτέλεσμα της αλγοριθμικής εκτίμησης, χωρίς μαθηματικές γνώσεις και διαφάνεια στη λειτουργία του αλγορίθμου, αναλαμβάνοντας –σε μια τέτοια περίπτωση- μεγαλύτερη ευθύνη, κυρίως όταν απειλείται σε βάρος του ενδεχόμενη άσκηση πειθαρχικής ή και ποινικής δίωξης, στις περιπτώσεις που οι εγγυήσεις για τη λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία του είναι ανεπαρκείς στην χώρα του^[41].

Δ.5. ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ως εγγενή προβλήματα από την εισαγωγή και χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη –μεταξύ άλλων- υποστηρίζονται τα κάτωθι:

---

41 Mojca M. Plesnicar και Katja Sugman Stubbs, “Subjectivity, algorithms and the courtroom”.

Δεδομένης της θεσμοθετημένης αρχής της ηθικής απόδειξης^[42], σύμφωνα με την οποία οι δικαστικοί λειτουργοί δεν υποχρεούνται να ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, αλλά εκτιμούν ελεύθερα τα αποδεικτικά μέσα, όπως αυτά προέκυψαν, κατά την κρίση τους και με βάση τη συνείδησή τους, από την αποδεικτική διαδικασία στο ακροατήριο, υποχρεούμενοι όμως να αιτιολογούν ειδικά και εμπειριστατωμένα με ποια αποδεικτικά μέσα και με ποιους συλλογισμούς σχημάτισαν τη δικανική τους κρίση, καθίσταται σαφές ότι για την άνω διεργασία απαιτείται ικανότητα αντίληψης, αξιολόγησης και σύνθεσης των αποδεδειγμένων πραγματικών περιστατικών κάθε υπόθεσης και υπαγωγής αυτών στον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου, ο οποίος πολλές φορές χρειάζεται ερμηνεία, λόγω κενών ή ασαφειών. Αντίθετα, οι εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να «αναγνώσουν» ένα αποδεικτικό μέσο (π.χ. μία έκθεση πραγματογνωμοσύνης), αλλά δεν μπορούν να προσδώσουν σ' αυτήν αυξημένη αποδεικτική βαρύτητα έναντι ενός ομοειδούς αποδεικτικού μέσου (π.χ. μιας έτερης έκθεσης πραγματογνωμοσύνης που καταλήγει σε διαφορετικά συμπεράσματα)^[43].

Η απονομή δικαίου στηρίζεται –μεταξύ άλλων και- σε αόριστες έννοιες (όπως σκοπός βλάβης - οφέλους, δυνατότητα επέλευσης κοινού κινδύνου), σε γενικές αρχές (όπως δημόσιο συμφέρον, προστασία αδυνάμων) και οικονομικοινωνικών αντιλήψεων (όπως ένδεια, μετάνοια, αίτια τέλεσης του εγκλήματος, κίνητρο του δράστη). Η ακριβής σύλληψη της λειτουργίας αυτών είναι δυσχερής, ακόμη και για έμπειρους νομικούς, ενώ η μετάφρασή τους σε κώδικα δείχνει σχεδόν αδύνατη.

Επιπλέον, πιθανολογείται ότι οι υφιστάμενες εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης δεν θα καταφέρουν, λειτουργώντας αυτόνομα και χωρίς την ανθρώπινη παρέμβαση, να καταλήξουν σε καινοτόμες λύσεις αναφορικά με τη λήψη και έκδοση των δικαστικών αποφάσεων ποινικών δικαστηρίων, συνθέτοντας σκεπτικό και διατακτικό προγενέστερων δικαστικών αποφάσεων, λόγω της διαρκούς εξέλιξης της νομολογίας ή και της μεταστροφής της, αλλά και των συνεχών νομοθετικών μεταβολών.

Οι εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης επεξεργάζονται μεγάλο όγκο δεδομένων δικαστικών αποφάσεων, πολλές φορές αδιακρίτως, ήτοι χωρίς λήψη υπόψιν της ιεραρχίας των ποινικών δικαστηρίων, με αποτέλεσμα να υφίσταται ο κίνδυνος αναδιατύπωσης των δικαστικών αποφάσεων, με αντίστοιχο περιορισμό του εξελισσόμενου δικανικού συλλογισμού για κάθε επιμέρους ερευνώμενη υπόθεση.

⁴² άρθρο 177 Κ.Π.Δ.

⁴³ Σ.Κοφίνης «Από την ψηφιακή δικαιοσύνη στον ψηφιακό δικαστή: μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να αντικαταστήσει τους δικαστές;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

Εύλογους προβληματισμούς γεννά και το θέμα ελέγχου και επαλήθευσης της διαδικασίας, μέσω της οποίας μπορεί να διαμορφωθεί το αποτέλεσμα, δηλαδή η έκβαση μιας δικαστικής διαφοράς, με τη χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης^[44].

Αντίθετα, κατά την άσκηση σωφρονιστικής πολιτικής που επικεντρώνεται στην επανεκπαίδευση και επανένταξη των καταδικασθέντων, με στόχο την μελλοντική κοινωνική αποκατάστασή τους, αλλά και την πρόληψη τέλεσης νέων αδικημάτων απ' αυτούς στο μέλλον, είναι ωφέλιμη η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης για τέτοιους σκοπούς, όπως για τη συλλογή πληροφοριών αναφορικά με τη μεταχείριση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης και τις εφαρμοζόμενες σ' αυτά μεθόδους επανένταξης [όπως προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, απεξάρτησης κ.α.].

Δ.6. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Υπό τις παρούσες χρονικές συνθήκες, εύλογα γεννάται το ερώτημα «εάν οι αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης (σεβασμός θεμελιωδών δικαιωμάτων, αποκλεισμός διακρίσεων, εξασφάλιση ποιότητας και ασφάλειας δεδομένων, διαφύλαξη δικαιότητας/αντικειμενικότητας και υπαγωγή στον έλεγχο του χρήστη) μπορούν να

⁴⁴ Α.Παπαπαναγιώτου-Χ.Ζάχου «Συστήματα τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της δικαιοσύνης. Τα ηθικά διλήμματα και τα όρια του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

δώσουν λύση στους κινδύνους από την εισαγωγή και χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη;»

Κατ' αρχάς, γίνεται δεκτό ότι μπορούν να απαντήσουν σε ορισμένα μόνο προβλήματα, αλλά δεν μπορούν να αποδυναμώσουν τα κύρια αντεπιχειρήματα για αποφάσεις που πρέπει να αφορούν το συγκεκριμένο πρόσωπο και να σέβονται την αρχή της ενοχής και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, λόγω της ταυτότητας των διαθετικών εννοιών που μετέχουν στη σχετική δικαστική κρίση, οι οποίες για την κατάφασή τους απαιτούν λήψη υπόψη εμπειρικών ενδείξεων και αντεδείξεων της συγκεκριμένης κάθε φορά περίπτωσης.

Πλην όμως, η προοπτική δεν είναι να αποκλειστούν, παντελώς, τέτοια εργαλεία στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης. Οι κίνδυνοι πρέπει να μας κάνουν να συνειδητοποιήσουμε την απαιτούμενη προς τούτο προσοχή, η δε αντιμετώπιση του εγκλήματος με αδιαφάνεια, ανισότητα και διακρίσεις είναι σίγουρα η λάθος κατεύθυνση. Για τους λόγους αυτούς, είναι αναγκαία η αναβάθμιση των (ανθρώπινων) δικαστικών αποφάσεων, με ενίσχυση της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, καθώς και ο προσανατολισμός της χρήσης των αλγοριθμικών εργαλείων, για να κατανοηθούν τα κοινωνικά, δομικά και ψυχολογικά αίτια του εγκλήματος, δηλαδή αυτή η αλγοριθμική ανάλυση μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά τη δικαστική κρίση, για τον σκοπό της μείωσης των κινδύνων^[45].

Η υιοθέτηση ενός εθνικού νομοθετικού πλαισίου για την τεχνητή νοημοσύνη μοιάζει ανώφελη, αν ληφθεί υπόψιν το γεγονός ότι οι ψηφιακές εφαρμογές λειτουργούν σε υπερεθνικό περιβάλλον. Μετά ταύτα, πρέπει να θεσπιστεί ένα (κατ' αρχάς ευρωπαϊκό και ακολούθως εθνικό) κανονιστικό πλαίσιο που θα επιτρέπει και θα υποχρεώνει τον ενδελεχή έλεγχο των δεδομένων, προς επίτευξη της αποτελεσματικότητας των συναγόμενων αποτελεσμάτων ήδη από το στάδιο σχεδιασμού. Περαιτέρω, πρέπει να περιλαμβάνει εγγυήσεις ότι οι σχετικές εφαρμογές θα διεξάγουν τη διαδικασία της επεξεργασίας των δεδομένων με γνώμονες την αμεροληψία, τη διαφάνεια και την χωρίς διακρίσεις μεταχείριση αυτών. Ιδιαίτερα σημαντικό θα είναι το εν λόγω μελλοντικό νομοθετικό πλαίσιο να συνεπικουρείται και από την υιοθέτηση και εφαρμογή των υπάρχοντων δεοντολογικών κανόνων,

---

45 Μ.Καιάφα-Γκμπάντι «Αλγοριθμική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις: μια ανεκτή επιλογή για το κράτος δικαίου;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Δίκαιο και Πληροφορική», 17-18 Μαρτίου 2022.

ενισχύοντας την επιδιωκόμενη εμπιστοσύνη των πολιτών σε τέτοιες εφαρμογές στην ποινική διαδικασία.

Σήμερα, δεν έχουν εισαχθεί εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης στην ελληνική ποινική διαδικασία στο πεδίο της αλγοριθμικής λήψης αποφάσεων. Η τεχνητή νοημοσύνη υπόσχεται αντικειμενικότητα και αμεροληψία σε αντίθεση με τον υποκειμενισμό του δικαστικού λειτουργού, καθώς και βεβαιότητα πρόβλεψης για την έκβαση μιας ένδικης διαφοράς σε αντίθεση με την αβεβαιότητα του αποτελέσματος έκδοσης μιας (ανθρώπινης) δικαστικής απόφασης. Πλην όμως, σύμφωνα με το άρθρο 87 του Συντάγματος «1. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία. 2...», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 8 του Συντάγματος «Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος...» [αρχή του φυσικού δικαστή]. Από το συνδυασμό των άνω διατάξεων συνάγεται ότι η υποκατάσταση του δικαστικού λειτουργού από εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης προυποθέτει προηγούμενη συνταγματική αναθεώρηση των σχετικών διατάξεων^[46].

Ήδη η τεχνητή νοημοσύνη έχει τεθεί στην υπηρεσία (και) της (ποινικής) δικαιοσύνης, μέσω ψηφιακών εφαρμογών, όπως ηλεκτρονικές πλατφόρμες (e-justice platforms) και νομικές βάσεις δεδομένων (legal databases)^[47], πλην όμως καθίσταται σαφές ότι επί του παρόντος περιορίζεται αφενός μεν στην υποστήριξη της διοίκησης των δικαστηρίων, διασφαλίζοντας τη μείωση και την ταχύτερη διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών και αφετέρου στην υποστήριξη του έργου των δικαστικών λειτουργών, διευκολύνοντας την έρευνα της νομολογίας, με αποτέλεσμα να συμβάλλει, με τον τρόπο αυτό, στην ποιότητα και στην ταχύτητα της απονομής της δικαιοσύνης.

Τέλος, εφαρμογές μηχανικής μάθησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σε βοηθητικό ρόλο και υπό την προϋπόθεση λειτουργίας τους, εντός ενός (μελλοντικού) κανονιστικού πλαισίου, προς εκτέλεση εργασιών όπως: η αυτόματη ανωνυμοποίηση της νομολογίας, η μαζική ενημέρωση των ενδιαφερομένων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για νομοθετήματα που εκδίδονται^[48], η διαχείριση υποθέσεων [όπως η σάρωση έγχαρτων και ψηφιακών εγγράφων, η αυτόματη ταξινόμηση/συσχέτιση τέτοιων

46 Σ.Κοφίνης «Από την ψηφιακή δικαιοσύνη στον ψηφιακό δικαστή: μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να αντικαταστήσει τους δικαστές;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

47 Α.Παπαπαναγιώτου-Χ.Ζάχου «Συστήματα τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της δικαιοσύνης. Τα ηθικά διλήμματα και τα όρια του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

εγγράφων σε ψηφιακούς φακέλους δικογραφιών, η δημιουργία νέων ψηφιακών φακέλων δικογραφιών, η συσχέτιση ήδη υφιστάμενων ψηφιακών φακέλων δικογραφιών], η αναγνώριση κρίσιμων στοιχείων κάθε υπόθεσης και η σύνταξη περιλήψεων^[49], η κατάρτιση πρακτικών συνεδριάσεων των προφορικών μαρτυρικών καταθέσεων και απολογιών κατηγορουμένων και η μετάφραση εγγράφων σε ξένη γλώσσα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στην (ποινική) δικαιοσύνη φαίνεται στην παρούσα χρονική συγκυρία ότι μπορεί να λάβει χώρα προς επίτευξη των προαναφερόμενων βοηθητικών σκοπών.

---

48 Μ.Μυλώση «Οι αλγόριθμοι στην υπηρεσία της Δικαιοσύνης. Αμεροληψία ή προκατάληψη στην επεξεργασία δεδομένων και τη λήψη αποφάσεων;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

49 Α.Παπαπαναγιώτου-Χ.Ζάχου «Συστήματα τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της δικαιοσύνης. Τα ηθικά διλήμματα και τα όρια του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

Οι κίνδυνοι που έχουν επισημανθεί μπορούν να αποτραπούν ή έστω να περιοριστούν, εφόσον στο μέλλον θεσπιστεί ένα (κατ' αρχάς ευρωπαϊκό και ακολούθως εθνικό) κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο θα ρυθμίσει όλες τις προεκτεθείσες παραμέτρους και εφόσον εφαρμοστεί το υφιστάμενο δεοντολογικό πλαίσιο, ήδη, από το αρχικό στάδιο σχεδιασμού των σχετικών εφαρμογών. Με δεδομένο ότι η θέσπιση του νομοθετικού πλαισίου έπεται των τεχνολογικών εξελίξεων στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, καθίσταται σαφές ότι το νομοθετικό πλαίσιο θα πρέπει να είναι σαφές και εφαρμόσιμο, με προβλέψεις για τη λειτουργία επαρκών μηχανισμών λογοδοσίας και ελέγχου.

Πρωτεύον είναι η τεχνητή νοημοσύνη (και) στον τομέα της (ποινικής) δικαιοσύνης να υπηρετεί τον άνθρωπο, η εφαρμογή της να γίνεται με υπεύθυνο τρόπο, να μην υποκαθιστά το δικαστικό λειτουργό, αλλά να τον συνδράμει στο έργο του, με σκοπό η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης να βελτιωθεί από άποψη ταχύτητας, ποιότητας και αποτελεσματικότητας.

Ζήτημα θεμελιώδους σημασίας είναι οι μελλοντικές εφαρμογές να σχεδιάζονται, αναπτύσσονται και εφαρμόζονται, τηρώντας τα θεμελιώδη δικαιώματα και την αρχή της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Προς επίτευξη των προαναφερθέντων είναι σημαντική η μελλοντική «συνεργασία» μεταξύ δικαστικών λειτουργών και υπολογιστικών συστημάτων, ώστε να καταστεί δυνατή –υπό νομικό (κανονιστικό) πλαίσιο- η ομαλή και σταδιακή εισαγωγή και χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στην ποινική δικαιοσύνη. Τέτοια «συνεργασία» θα συνδυάσει αφενός μεν την συνθετική ικανότητα (δικανικό συλλογισμό), την αντιληπτική ικανότητα των πραγματικών περιστατικών και νομικών ζητημάτων και την αντίληψη της οικονομικοκοινωνικής πραγματικότητας που διαθέτουν οι δικαστικοί λειτουργοί και αφετέρου την ταχύτητα διεκπεραίωσης και υπολογισμών, την απεριόριστη πρόσβαση σε δεδομένα και την οργάνωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τεχνητής νοημοσύνης.

Υπό τις ανωτέρω παραδοχές η μελλοντική συμβολή της τεχνητής νοημοσύνης στην επιτάχυνση της απονομής (και) της (ποινικής) δικαιοσύνης, στην ασφάλεια δικαίου, στην συστηματικότητα της νομολογίας και στην αποτελεσματικότητα του δικαιοδοτικού έργου του δικαστικού λειτουργού [χωρίς να τον υποκαθιστά, αλλά να τον συνεπικουρεί] εμφανίζεται θετική και δεδομένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Κ.Γεωργούλη «Τεχνητή Νοημοσύνη, Μια Εισαγωγική Προσέγγιση», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ), 2015.

- ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ «Η Δικαιοσύνη στην Ελλάδα-Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα», 2^{ος}/2019.
- Γ.Ζέκος «Διαδίκτυο & τεχνητή νοημοσύνη στο Ελληνικό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2022.
- Β. Καρκατζούνης «Τεχνητή Νοημοσύνη στη Δικαιοσύνη: Εντυπωσιακές προοπτικές, ρεαλιστικές προσδοκίες», 2020 [https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/vasilis_karkatzoynis/tehniti-noimosyni-sti-dikaiosynientyposiakes-prooptikes].
- Α. Μανιάτης «Τεχνητή Δικαιοσύνη και Δικαιοσύνη», ΔΙΤΕ, τ.1/2020-έτος 17^ο.
- Γ. Παπαδημητράκης «BigData και αλγοριθμικές μελέτες επικινδυνότητας. Νέες προκλήσεις στον χώρο της ποινολογίας», ΠοινΔνη 2019.1045.
- Ε.Τρουλινός «Οι προοπτικές της Τεχνητής Νοημοσύνης στο Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Διοικητικής Δικαιοσύνης (ΟΣΔΔΥ-ΔΔ)», ΔΙΤΕ (π. ΔιΜΜΕ), Τεύχος 3/2020.
- Λ.Μήτρου «Μπορεί ο αλγόριθμος... να είναι ηθικός, να είναι δίκαιος, να είναι διαφανής, να δικάζει και να διοικεί;», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, έκδοση 9^{ος}/2023.
- Π.Παπακωνσταντίνου «Άνθρωποι και Ρομπότ, οι Προκλήσεις της Τεχνητής Νοημοσύνης», εκδόσεις Λιβάνης.
- Σ.Τάσσης «Η Δικαιοσύνη στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης», ΔιΜΜΕ 2019 [www.lawspot.gr/nomika-blogs/spiros_tassis/dikaio-stin-epohi-tis-tehnitis-noimosynis].
- Brian Christian – Tom Griffiths «Η αλγοριθμική τέχνη των αποφάσεων», εκδ. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Ι.Ιγγλεζάκης «Η τεχνητή νοημοσύνη ως πρόκληση για το Δίκαιο», Σεμινάριο Εισαγγελίας Αρείου Πάγου, 10-11.5.2019.
- Μ.Καιάφα-Γκμπάντι «Αλγοριθμική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις: μια ανεκτή επιλογή για το κράτος δικαίου;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Δίκαιο και Πληροφορική», 17-18 Μαρτίου 2022.
- Σ.Κοφίνης «Από την ψηφιακή δικαιοσύνη στον ψηφιακό δικαστή: μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να αντικαταστήσει τους δικαστές;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.

- Ε.Λευθεριώτου «Οι προκλήσεις της Ρομποτικής και της Τεχνητής Νοημοσύνης σε Δίκαιο και Τεχνολογία», ΚΒ Επιστημονικό Συμπόσιο, Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Ελεγκτικό Συνέδριο, 2019, εκδ. Σάκκουλας.
- Α.Μήτρου «Τεχνητή Νοημοσύνη και λήψη αποφάσεων», Σεμινάριο ΕΔΕ «Τροποποιήσεις του Π.Κ. και Κ.Π.Δ. – αναγκαιότητα - ασφάλεια δικαίου - τεχνητή νοημοσύνη και δικαιοσύνη», 18.11.2023.
- Μ.Μυλώση «Οι αλγόριθμοι στην υπηρεσία της Δικαιοσύνης. Αμεροληψία ή προκατάληψη στην επεξεργασία δεδομένων και τη λήψη αποφάσεων;», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.
- Γ.Νούσκαλης «Τεχνολογικές εξελίξεις και ποινικό δίκαιο», Σεμινάριο Εισαγγελίας Α.Π. 10-11.5.2019.
- Α.Παπαπαναγιώτου-Χ.Ζάχου «Συστήματα τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της δικαιοσύνης. Τα ηθικά διλήμματα και τα όρια του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», Σεμινάριο ΕΣΔι «Ψηφιακή Δικαιοσύνη: Σύγχρονες Προκλήσεις και Προβληματισμοί», 18 Φεβρουαρίου 2021.
- Α.Ρήγα «Η τεχνητή νοημοσύνη στην απονομή της Δικαιοσύνης-Συγκριτική προσέγγιση», Σεμινάριο Σεμινάριο ΕΔΕ «Τροποποιήσεις του Π.Κ. και Κ.Π.Δ.- αναγκαιότητα-ασφάλεια δικαίου-τεχνητή νοημοσύνη και δικαιοσύνη», 18.11.2023.
- Κ.Χριστοδούλου Κ. «Νομικά Ζητήματα από την Τεχνητή Νοημοσύνη σε: Οι προκλήσεις της Ρομποτικής και της Τεχνητής Νοημοσύνης σε Δίκαιο και Τεχνολογία», ΚΒ Επιστημονικό Συμπόσιο, Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Ελεγκτικό Συνέδριο, 2019 εκδ. Σάκκουλας.
- European Cyberjustice Network (ECN)-Seminar #6/2023, «Digitalisation and AI in Criminal Justice», November 14, 2023.
- Α.Τσουρουφλής Α. «Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης στη Δημόσια Διοίκηση», 2018, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Συμεωνίδης «Τεχνητή Νοημοσύνη και Δικαιοσύνη», ΕφημΔΔ 4/2019.
- Ανεξάρτητη Ομάδα Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την Τεχνητή Νοημοσύνη, δημοσίευση Απρίλιος 2019 [<https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/expert-group-ai>].
- Απόφαση υπ' αριθμό 8056/5.2.2019 του Υπουργού Δικαιοσύνης [ΦΕΚ τ.Β' 431/14.2.2019], όπως τροποποιήθηκε με τις υπ' αρ. 22522/18.3.2019 [ΦΕΚ

τ.Β'1040/28.3.2019] και 11328οικ./9.3.2021 [ΦΕΚ τ.Β' 1112/22.3.2021] αποφάσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης.

- «Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025» του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης [ΦΕΚ 2894 τ.Β'/5.7.2021].
- Γνωμοδότηση υπ' αρ. 3/2020 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος υπ' αριθμό 75/2020 [ΦΕΚ Α'173/10.9.2020] «Χρήση συστημάτων επιτήρησης με λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους».
- «Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης του Συμβουλίου της Ευρώπης [https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2020/07/CEPEJ_Chart_GR.pdf, Ελληνική έκδοση: Ιούνιος 2020 Υπουργείο Δικαιοσύνης].
- «Κατευθυντήριες Γραμμές Δεοντολογίας για Αξιόπιστη Τεχνητή Νοημοσύνη», δημοσίευση Απρίλιος 2019 [ethics_guidelines_for_trustworthy_ai-el_87FCEA3A-BC42-126F-1D66D4437C34812B_60424.pdf].
- «Λευκή Βίβλος – Τεχνητή Νοημοσύνη – Η Ευρωπαϊκή Προσέγγιση της Αριστείας και της Εμπιστοσύνης» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [από 19.6.2020 COM(2020) 65 final, commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_el_1.pdf.].
- «Ορισμός της Τεχνητής Νοημοσύνης: Κύριες Δυνατότητες και Επιστημονικά Πεδία» [a_definition_of_ai_-_el_37CF1761-B517-D748-6FE5E12 EDA29 F67D_60657.pdf].
- Συμβούλιο της Ευρώπης «Ευρωπαϊκά δικαιοδοτικά συστήματα-Έκθεση Αξιολόγησης CEPEJ-Κύκλος Αξιολόγησης 2020 (Δεδομένα 2018)», Στρασβούργο, 22 Οκτωβρίου 2020 [ministryofjustice.gr/?p=5827].
- Πρόταση «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (Πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη) και για την τροποποίηση ορισμένων νομοθετικών πράξεων της Ένωσης» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [υπ' αριθμό COM (2021) 206 final [2021/0106 (COD)] από 21.4.2021].
- Πρακτικά της τηλεσυνεδρίασης της 10ης Ιουνίου 2021 της Διαρκούς Επιστημονικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης «εξέταση των επιπτώσεων στο δικαστικό σύστημα, της εισαγωγής της τεχνητής νοημοσύνης».
- Ν.4727/2020 [ΦΕΚ 184 τ.Α'/23.9.2020] «Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024)-

Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972 και άλλες διατάξεις»].

- Ν. 4624/2019 [ΦΕΚ Α 137/29.8.2019] «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις».
- Ν. 4937/2022 [ΦΕΚ Α 106/2.6.2022] Ψηφιοποίηση των διαδικασιών επιδόσεων εγγράφων και αποδέσμευση της Ελληνικής Αστυνομίας από τη διενέργεια επιδόσεων εγγράφων της ποινικής και πολιτικής δίκης και λοιπές επείγουσες διατάξεις.
- Υπ' αριθμό 59660οικ./12.1.2024 Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Δικαιοσύνης και Ψηφιακής Διακυβέρνησης [ΦΕΚ Β' 403/22.1.2024].
- Ανακοινώσεις COM(2018)237 και COM(2018)795 της «Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης»
- Ψήφισμα 2020/2016(INI) από 6.10.2021 «για την τεχνητή νοημοσύνη σε ποινικές υποθέσεις» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/european-approach-artificial-intelligence>.
- https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_el.
- https://commission.europa.eu/about-european-commission/what-european-commission-does/law_el.
- <https://digitalstrategy.gov.gr/>.
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0405_EL.html.